

Κοσμογονικές αλλαγές στην καρδιά του ελληνικού κόσμου

Η ΑΛΩΣΗ της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς το 1453 έκλεισε οριστικά μια μεγάλη ιστορική περίοδο που ξεκίνησε με την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο και χαρακτηρίστηκε από τον βαθμιαίο εξελληνισμό του ρωμαϊκού ανατολικού κράτους, ως απόρροια του περιορισμού σε ελληνόφωνο εδάφη, την κυριαρχία του ρωμαϊκού νομικού συστήματος και της ελληνικής γλώσσας και γραμματείας. Η Αλωση της Πόλης και λίγο αργότερα η κατάλυση της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας και η κατάληψη του Μυστρά επιβεβαίωσαν την οριστική κυριαρχία ενός άλλου πολιτισμικού μοντέλου που είχε γεννηθεί αιώνες πριν στις ερήμους της Αραβίας: του Ισλάμ.

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ των τουρκικών ομάδων στον ελληνικό χώρο από τον 11ο μ.Χ. αιώνα, εγκαινίασε μια μακρά περίοδο συνάντησης, επικοινωνίας και ώσμωσης. Είτε ως Σελτζούκοι, είτε ως Οθωμανοί θα διαμορφώσουν τελικά τη φυσιογνωμία ολόκληρης της περιοχής μας. Το ερώτημα που αντιμετώπιζαν οι επιστήμονες ήταν το πώς ένας πληθυσμός εισβολέων που δεν ξεπέρασε τις 400.000 άτομα, κατάφερε να κυριαρχήσει σ' ένα ελληνόφωνο κόσμο 8 εκατομμυρίων. Πώς οι «ολίγοι» Τουρκομάνοι κατάφεραν να μεταστρέψουν ένα μεγάλο πληθυσμό ελληνοφώνων, χριστιανών μαζί με τους οποίους στη συνέχεια, θα αποτελέσουν τους Οθωμανούς πολίτες της νέας αυτοκρατορίας τους.

ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΕΠΟΧΗ που τα τουρκικά φύλα κάνουν την είσοδό τους στον μικρασιατικό χώρο, το Βυζάντιο από πολυεθνική, ελληνόφωνη αυτοκρατορία, μετατρέπεται σε πόλη-κράτος, όπου αναπτύσσονται σημαντικές κοινωνικές και ιδεολογικές διεργασίες. Διαμορφώνεται μια πρωτογενής αστική τάξη, η οποία θα γονιμοποιήσει και θα εξελίξει έως τα όριά της την ιδεολογική κληρονομιά των τριών αιώνων νέου ελληνισμού, που είχε συσσωρευτεί από την εποχή της Αυ-

Του **ΒΛΑΣΗ ΑΓΤΖΙΔΗ***

τοκρατορίας της Νίκαιας. Η νέα αυτή ιθύνουσα οικονομική τάξη θα εκφραστεί με τους Παλαιολόγους και θα ξεπεράσει την υπερεθνική, ελληνόφωνη και χριστιανική ρωμισσύνη. Θα διαμορφώσει μια εθνική ταυτότητα, όπου δεν προέχει η θρησκευτική καθαρότητα αλλά η εθνική επιβίωση. Σε αυτήν την κοινωνικο-πολιτική βάση, θα εμφανιστούν οι Ενωτικοί που στο όνομα της ελπίδας για δυτική βοήθεια, θα δεχθούν να υποταχθεί η ανατολική Εκκλησία στον αντίπαλό της, τη Δυτική Εκκλησία.

ΜΕΓΑΛΟ ΜΕΡΟΣ της κοινωνικής βάσης των Οθωμανών προέρχονταν από εξισλαμισμένους χριστιανούς, Έλληνες, Αρμένιους, Σλάβους κ.ά. Χαρακτηριστικό είναι το στιγμιότυπο που μας μεταφέρει ο Σφρατζής λίγο πριν την τελική επίθεση προς την Κωνσταντινούπολη: Ο Μωάμεθ, καλεί τα στρατεύματά του να επιτεθούν στην Πόλη και απευθύνει προς αυτά τον τελικό λόγο. Τους στρατιώτες του αποκαλεί «νεύληδες», δηλαδή «προσφάτως ελθόντες» νεοπροσύλητους στο Ισλάμ. Ίσως, αυτή η προσαγόρευση να παριστά με τον καλύτερο τρόπο τις κοσμογονικές αλλαγές που συνέβησαν στην καρδιά του τότε ελληνικού κόσμου, τη Μικρά Ασία, κατά τη διαδικασία εμπέδωσης της ισλαμικής κυριαρχίας, που κράτησε 4 ολόκληρους αιώνες.

*Ο Βλάσης Αγτζίδης είναι διδάκτωρ ιστορίας, μαθηματικός και υποψήφιος ευρωβουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ.

«ΑΣ ΤΟ ΣΥΖΗΤΗΣΟΥΜΕ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΕΡΓΑΝΕΛΑΚΗΣ

Υπό τη γοητεία του νεοκλασικισμού

Η Αλωση της Κωνσταντινούπολης δεν υπήρξε το πραγματικό τέλος του Βυζαντίου, που είχε καταρρεύσει ήδη από τον 13ο αιώνα. Η αρχή του τέλους ήταν η 4η Σταυροφορία, όταν η Πόλη έπεσε στα χέρια των Φράγκων και των Ενετών και λεηλατήθηκε. Εξίσου πέρασαν στα χέρια των κατακτητών η Πελοπόννησος και η κυρίως Ελλάδα. Η προσπάθεια του Παλαιολόγου το 1439 να ενωθούν η δυτική με την ανατολική εκκλησία βρήκε την αντίσταση των «ανθενωτικών», ένας εκ των οποίων, ο Σχολάριος, έγινε ο πρώτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετά την κατάκτηση από τους Οθωμανούς.

Του **ΘΑΝΟΥ ΒΕΡΕΜΗ***

Οι σχέσεις των Ελλήνων με τη Δύση αποκαταστάθηκαν χάρη στον διαφωτισμό του Ευ. Βούλγαρη, του Κοραή, του Ρήγα και τόσων άλλων. Η Ελληνική Επανάσταση γνώρισε αρχικά την αντίδραση της Μεγάλης Εκκλησίας, αλλά η εκτέλεση του Γρηγορίου Ε' και 30

Μητροπολιτών από τον Μαχμούτ ΙΙ, άλλαξε τη συμπεριφορά των ιεραρχών προς όφελος της Ελληνικής Επανάστασης και επανέφερε τους μύθους του μαρμαρωμένου βασιλιά. Όμως, ο κύριος στόχος ήταν η ανάκληση της κλασικής αρχαιότητας.

Η Ελληνική Επανάσταση επανέφερε τους μύθους του μαρμαρωμένου βασιλιά και της ανάκτησης της Πόλης. Όμως μεγαλύτερο ρόλο, χάρη στους Φιλέλληνες, έπαιξαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι και η ανάσταση της αρχαιότητας. Οι αρχές του 19ου αιώνα, του «αιώνα των ελευθεριών», βρίσκονται υπό τη γοητεία του νεοκλασικισμού και η ιερά συμμαχία των συντηρητικών δυνάμεων δεν αποτέλεσε παρά ένα προσωρινό εμπόδιο στον διαφωτισμό. Οι δυναστείες είχαν υποστεί ένα ισχυρό χτύπημα, αν και όχι οριστικό. Για τους Φιλέλληνες, το Βυζάντιο εκπροσωπούσε το παρελθόν και η αρχαία σκέψη το μέλλον.

* Ο Θάνος Βερέμης είναι ομότιμος καθηγητής πολιτικής ιστορίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών και ιστορικός.

Ο θρήνος, ο μύθος, η αλυτρωτική προσδοκία

«**ΓΙΑΤ' ΕΙΝΑΙ ΘΕΛΗΜΑ** Θεού η Πόλη να τουρκέψη». Ο στίχος ανήκει στον πιο διαδεδομένο «θρήνο» για την άλωση της Κωνσταντινούπολης. Η σύγχρονη έρευνα έχει δείξει πως τόσο η παλαιότητα του θρήνου όσο και η αυθεντικότητα του στίχου είναι αμφίβολη. Οι προσθαφαιρέσεις στίχων σε όλες τις παραλλαγές του θρήνου είναι άλλωστε συχνές και γνωστές, ήδη από την εποχή του Φοριέλ, στον οποίο χρωστάμε την «ανακάλυψη» των δημοτικών τραγουδιών. Σήμερα, γνωρίζουμε ότι ο στίχος «προστέθηκε» από τον Σπ. Ζαμπέλιο, τον 19ο αιώνα. Η δημοτικοφανής «μίμηση» και η προσθήκη του στίχου από τον Ζαμπέλιο γνώρισε πάντως μεγάλη επιτυχία και αποδοχή. Ετσι, ο μύθος ενίσχυσε την ιδεολογική χρήση της ιστορίας. Ο θρήνος «της Αγία-Σοφιάς», όπως έλεγε ο Ν. Γ. Πολίτης στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, έμοιαζε να έχει συνταχθεί «ευθύς μετά την καταστροφή» και να αντανάκλα «με βαθειά απλότητα συναίσθημα εγκαρτερήσεως προς τα μεγάλα εθνικά δεινά και βεβαίαν την ελπίδα του δουλωθέντος γένους περί ελευθερίας και ανορθώσεως».

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ***

Ο «θρήνος» δεν ήταν μόνο η μεταγενέστερη μετάπλαση ενός συμβάντος που σφράγισε την ιστορία του Νέου Ελληνισμού αλλά ο σκληρός πυρήνας της ίδιας Μεγάλης Ιδέας

νειδίψεων και νοοτροπιών, τον 19ο και τον 20ό αιώνα. Η άλωση της Πόλης από τον κατακτητή έμοιαζε να ερμηνεύεται πιο πειστικά μέσα από ένα σχήμα θείας Πρόνοιας και όχι ως αποτέλεσμα μιας ιστορικής διαδικασίας. Στον ρομαντικό 19ο αιώνα, άλλωστε, η τρίσημη «συνέχεια» του Ελληνισμού (Αρχαιότητα-Βυζάντιο-Νέοι Χρόνοι), ο «ελληνοχριστιανικός» πολιτισμός καθώς και το πολιτικό όραμα για την ανασύσταση μιας ελληνικής Αυτοκρατορίας έκανε ένα μέρος της νεοελληνικής λογιόσυνης (αλλά και της κοινωνίας) να βλέπει την Κωνσταντινούπολη ως φανταστική πρωτεύουσα του νέου έθνους-κράτους.

ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, η άλωση της Πόλης αποκτούσε μια νέα συμβολική λειτουργία. Ο «θρήνος» δεν ήταν μόνο η μεταγενέστερη μετάπλαση ενός συμβάντος που σφράγισε την ιστορία του Νέου Ελληνισμού αλλά ο σκληρός πυρήνας της ίδιας Μεγάλης Ιδέας. Ο τελικός στίχος του θρήνου επιβεβαίωνε άλλωστε τα νέα εθνικά πεπρωμένα: «πάλι με χρόνους με καιρούς, πάλι δικά σας είναι». Η μετατροπή του παρηγορητικού θρήνου σε αλυτρωτική προσδοκία είχε ήδη συντελεστεί.

*Ο Γιάννης Παπαθεοδώρου διδάσκει Νεοελληνική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Οι εκκλησιαστικοί ταγοί αναγορεύθηκαν σε ελίτ...

ΤΗΝ 29η ΜΑΪΟΥ 1453 με την Αλωση της Κωνσταντινούπολης τέθηκε τέλος στη μακραίωνη ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το γεγονός, αν και μικρής στρατιωτικής σημασίας, δεδομένου ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε ήδη επεκταθεί στα Βαλκάνια και τη Μικρά Ασία, είχε πολύ μεγάλη συμβολική σημασία για τον χριστιανικό κυρίως κόσμο. Το συλλογικό τραύμα της Αλώσεως μαρτυρούν, ανάμεσα σε άλλα, οι μεγάλοι αριθμοί θρήνων και δημοτικών τραγουδιών που συντέθηκαν μετά το 1453.

ΩΣΤΟΣΟ, αν και η Αυτοκρατορία έπαψε να υπάρχει, ο Βυζαντινός κόσμος και γενικότερα μεγάλο μέρος των ορθόδοξων πληθυσμών συνέχισαν να ζουν κάτω από την οθωμανική εξουσία. Ο θεσμός που, τουλάχιστον κατά τους πρώτους μετά την Αλωση αιώνες, μπορούσε να μεταλαμπαδεύσει τις αξίες της ορθόδοξης κοινωνίας στην νέα πραγματικότητα που καθόριζε η οθωμανική τάξη πραγμάτων, ήταν η Ορθόδοξη Εκκλησία και ιδιαίτερα το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Πράγματι, μετά την εξαφάνιση του Βυζαντινού Αυτοκράτορα από το προσκήνιο, η Εκκλησία απέκτησε περισσότερες αρμοδιότητες από αυτές που είχε κατά τη βυζαντινή περίοδο. Τα μέλη του Ανώτατου Ορθόδοξου Κλήρου ήταν και νομοθέτες και δικαστές για συγκεκριμένα ζητήματα, ήταν οι μόνοι που μπορούσαν να παράσχουν εκπαίδευση και άρα να περάσουν συστήματα αξιών στις επόμενες γενιές των Ορθόδοξων ασκώντας φυσικά και ιδεολογική καθοδήγηση.

Του **ΠΑΡΗ ΚΟΝΟΡΤΑ***

Τα μέλη του Ανώτατου Ορθόδοξου Κλήρου ήταν και νομοθέτες και δικαστές, και μπορούσαν να περάσουν συστήματα αξιών στις επόμενες γενιές των Ορθόδοξων ασκώντας φυσικά και ιδεολογική καθοδήγηση

ΕΠΙΣΗΣ, η Εκκλησία αναγορεύθηκε σε σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό παράγοντα όντας η μόνη που είχε την δυνατότητα να ασκήσει λειτουργικές κοινωνικές πρόνοιας. Τέλος, καθόρισε μια σαφέστατη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους «άπιστους» και τους «πιστούς» διαμορφώνοντας πληρέστερα την ορθόδοξη συλλογική ταυτότητα.

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ η Εκκλησία -περιβαλλόμενη από ομάδα ισχυρών οικονομικά και πολιτικά ορθόδοξων «αρχόντων»- μπόρεσε να τα ασκήσει, διότι η οθωμανική εξουσία άφησε σχεδόν απείραχτες τις δομές της για λόγους δικού της πολιτικού συμφέροντος. Οι Οθωμανοί ηγέτες ενίσχυσαν την Ορθοδοξία ενάντια στον κοινό τότε εχθρό που ήταν η ρωμαιοκαθολική Δυτική Ευρώπη. Οι εκκλησιαστικοί ταγοί αναγορεύθηκαν σταδιακά σε μια ελίτ στο πλαίσιο της πολυεθνικής και πολυθρησκευτικής οθωμανικής κοινωνίας. Όταν μάλιστα (από τον 17ο αιώνα και έπειτα) η κεντρική διοίκηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ακολούθησε καθοδική πορεία ως προς την ισχύ της, απέκτησαν ακόμη περισσότερο τις εξουσίες τους και αναγορεύθηκαν και σε αδιαμφισβήτητους παράγοντες διεθνούς πολιτικής.

* Ο Πάρης Κονόρτας είναι αναπληρωτής καθηγητής Οθωμανικής Ιστορίας στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

SMS > Η Ελληνική Επανάσταση επανέφερε τους μύθους του μαρμαρωμένου Βασιλιά και της ανάκτησης της Πόλης. Όμως μεγαλύτερο ρόλο, χάρη στους Φιλέλληνες, έπαιξαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι και η ανάσταση της αρχαιότητας.

Η προσπάθεια του Παλαιολόγου το 1439 να ενωθούν η δυτική με την ανατολική εκκλησία βρήκε την αντίσταση των «ανθωνωτικών», ένας εκ των οποίων, ο Σχολάριος, έγινε ο πρώτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετά την κατάκτηση από τους Οθωμανούς

Επισφράγισε διαδικασίες που βρίσκονταν σε εξέλιξη

Η ΑΛΩΣΗ δεν άλλαξε την πορεία της ιστορίας. Επισφράγισε όμως, με τρόπο δραματικό διαδικασίες που βρίσκονταν σε εξέλιξη επί αιώνες.

Η ΠΡΩΤΗ από αυτές τις διαδικασίες ήταν η απομείωση της ισχύος της εξελληνισμένης Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και κατ' επέκταση του Ελληνισμού. Αυτή ξεκίνησε με την απώλεια του μεγαλύτερου μέρους της Μ. Ασίας υπέρ των Τούρκων, που ξεκίνησε κατά τη «μαύρη δεκαετία» 1071-1081 και παγιώθηκε τον 12ο αιώνα. Ακολούθησε το συντριπτικό πλήγμα της Αλώσης της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204. Εκτοτε, το απομεινάρει της Αυτοκρατορίας έπαιξε να είναι Μεγάλη Δύναμη, ακό-

μη και μετά την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1261. Αυτό επέτρεψε στους Τούρκους να κατακτήσουν και την υπόλοιπη Μ. Ασία τον 13ο-14ο αιώνα. Η τουρκική κατάκτηση συνοδευόταν από σταδιακό εξισλαμισμό των κατοίκων. Την εποχή της Αλώσης η σχετική διαδικασία είχε ολοκληρωθεί και πλέον η Μ. Ασία είχε μετατραπεί από ελληνοχριστιανική σε τουρκοϊσλαμική – όπως και παραμένει. Η Αλώση συμβολίζει αυτό το γεγονός.

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΥ*

Η Αλώση κατέστη αναπόφευκτη λόγω μιας σειράς καταστροφικών πολιτικών ενεργειών της Αυτοκρατορίας γενικότερα και μεμονωμένων αξιωματούχων της ειδικότερα

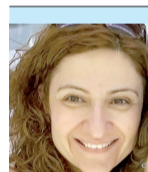
Η ΔΕΥΤΕΡΗ εξέλιξη είναι η ανάπτυξη των πυροβόλων όπλων. Η απομειωμένη βάση ισχύος της Αυτοκρατορίας δεν της επέτρεψε να υιοθετήσει ευχερώς τη νέα αυτή τεχνολογία, ενώ οι Τούρκοι αποδείχθηκαν αποτελεσματικότεροι σ' αυτό. Η κατεδάφιση των πάλαι ποτέ καλύτερων τειχών του κόσμου από το πυροβολικό των Οθωμανών συμβολίζει τη μετάβαση του πολέμου και κατ' επέκταση της παγκόσμιας ιστορίας στην εποχή της πυρίτιδας που, με την εξαίρεση των πυρηνικών όπλων, συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Η ΑΛΩΣΗ ήταν αναπόφευκτη τακτικά. Η Πόλη θα έπεφτε στις 29 Μαΐου 1453 ανεξαρτήτως της Κερκόπορτας, γιατί η άμυνα δεν άντεχε άλλο. Η Αλώση ήταν αναπόφευκτη στρατηγικά. Ακόμη, κι αν οι Τούρκοι αποκρούονταν τον Μάιο του 1453, η Πόλη θα έπεφτε αργότερα. Η Αλώση κατέστη αναπόφευκτη λόγω μιας σειράς καταστροφικών πολιτικών ενεργειών της Αυτοκρατορίας γενικότερα και μεμονωμένων αξιωματούχων της ειδικότερα. Και αυτό αποτελεί διαχρονικό δίδαγμα.

*Ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής και Στρατηγικών Σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Χωρίς εμβάθυνση στα πραγματικά αίτια

ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΑ η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 συνιστά ένα πολυδιάστατο και συναρπαστικό ιστορικό γεγονός, που σήμα-νε το τέλος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας – τουλάχιστον επίσημα, δεδομένου ότι αυτή είχε κατ' ουσίαν πάψει να υφίσταται ήδη από το 1204 και την πρώτη άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους. Μολονότι η Κωνσταντινούπολη ανακτήθηκε το 1261 από τον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο και συνέχισε για ακόμη δύο περίπου αιώνες να προπαγανδίζει την οικουμενικότητά της, ποτέ στην πραγματικότητα δεν μπόρεσε να ξαναγίνει η ηγεμονία που εξουσίαζε ολόκληρο τον κόσμο και συνεπώς, δικαιούνταν να φέρει τον κληρονομημένο από την αρχαία Ρώμη τίτλο της οικουμενικής αυτοκρατορίας. Στην καλύτερη περίπτωση αυτό που υπήρχε στις παρα-

Της ΕΙΡΗΝΗΣ-ΣΟΦΙΑΣ ΚΙΑΠΙΔΟΥ*

Παρά τις δύο καταστροφικές αλώσεις της, η Κωνσταντινούπολη διατήρησε έως σήμερα το προνόμιό της να είναι η μοναδική πόλη που μπορεί να γράφει το γράμμα Π κεφαλαίο

μόνες της οριστικής πτώσης ήταν μία αδύναμη και ταλαιπωρημένη πόλη-κράτος. **Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ** επεκτατισμός και τα γεγονότα της Αλώσης αποτυπώθηκαν ιστορικά από τέσσερις σύγχρονους συγγραφείς, τους λεγόμενους ιστορικούς της Αλώσης, με διαφορετικό τρόπο, χωρίς, όμως, εμβάθυνση στα πραγματικά αίτια της πτώσης, δηλαδή την κοινωνική ανισότητα και την πολιτική κακοδιαχείριση και διαφθορά. Ο Γεώργιος Σφραντζής καταθέτει τη μαρτυρία του αυτόπτη μάρτυρα της Αλώσης, πιο λιτά και σύντομα από ό,τι θα ανέμενε κανείς. Περισσότερο ακριβής και συναισθηματικά φορτισμένος ο Μιχαήλ Δούκας, αφηγείται τα γεγονότα, δίνοντας ταυτόχρονα πίστη σε προφητείες για τη μελλοντική ανόρθωση του γένους μετά το τέλος της τουρκικής κυριαρχίας. Λιγότερο αισιόδοξος εμφανίζεται ο Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, εκφράζοντας τη βεβαιότητα ότι η νέα παγκόσμια δύναμη θα απειλήσει σύντομα και τον χριστιανισμό της Δύσης. Αντίθετα, για τον ρεαλιστή Μιχαήλ Κριτόβουλο, που γράφει και αφιερώνει το έργο του στον Μωάμεθ Β', το τέλος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ήταν το εύλογο επακόλουθο της ακμής και της αναπόφευκτης παρακμής κάθε φυσικού οργανισμού.

ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ τα πράγματα, ένα είναι βέβαιο και διόλου τυχαίο: ότι παρά τις δύο καταστροφικές αλώσεις της, η Κωνσταντινούπολη διατήρησε έως σήμερα το προνόμιό της να είναι η μοναδική πόλη που μπορεί να γράφει το γράμμα Π κεφαλαίο.

* Η Ειρήνη-Σοφία Κιαπιδου είναι επίκουρη καθηγήτρια Βυζαντινής Φιλολογίας, στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ο ελληνισμός θα είχε άλλη πορεία και παρουσία στον κόσμο

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ στιγμές στην ιστορία των εθνών, των κρατών και των πολιτικών συστημάτων εν γένει διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην περαιτέρω πορεία τους, ενίοτε μάλιστα σε βαθμό απολύτως ανατρεπτικό της διαδρομής και του στρατηγικού προσανατολισμού τους. Η πτώση της Βασιλεύουσας, της Πόλεως των πόλεων, δεν σηματοδότησε μόνο το τέλος μιας αυτοκρατορίας, αυτής του Βυζαντίου, αλλά πολύ περισσότερο την αυλαία ενός ακμάζοντος ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, που κυριαρχούσε στην Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

ΣΤΗ ΘΕΣΗ του έμπλεου πολιτιστικής κληρονομιάς και αυτοκρατορικής πορείας Βυζαντίου, ενός πολιτισμού που επηρέασε ως ελληνοχριστιανικός κόσμος την τότε οικουμένη της Ανατολής, δημιουργήθηκε ένα κρατικό μόρφωμα με προέλευση τις επιδρομικές αναφορές των επευλαυνόντων ατάκτων, που ξεκινούσαν από τα βάθη της Ασίας και πορευόταν προς τη δύση με στόχο την πρωτεύουσα της Ανατολής, την Κωνσταντινούπολη. Η πτώση της Πόλης σφράγισε κυριολεκτικά τον ελληνισμό, την παρουσία και τους μελλοντικούς βηματισμούς του.

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ της οθωμανικής κυριαρχίας που ακολούθησαν στέρψαν το ελληνικό έθνος από της συμμετοχής του στην Αναγέννηση και τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, περιόρισαν εδαφικά, πολιτικά και πολιτιστικά την επιρροή του στον κόσμο και έφεραν στο αιγιακό πλαίσιο γεωπολιτικής παρουσίας τον τουρκικό παράγοντα ως διαρκούς διάστασης διεκδικητικής αστάθειας και επεκτατικής συγκρουσιακής πολιτικής πρακτικής. Η εκ των πραγμάτων παρεμπόδιση της ικανότητας συμμετοχής του ελληνοχριστιανισμού στις μεγάλες πνευματικές επαναστάσεις της Ευρώπης, στέρψε από το ελληνικό έθνος τη δυνατότητά του να αποκτήσει την εποχή της διαμόρφωσης των εθνικών κρατών το πολιτιστικό εκείνο υπόβαθρο που θα του επέτρεπε εγκαίρως να συμπλεύσει στο δομικό πλαίσιο σύγχρονης οικοδόμησης κρατικών οντοτήτων, όπως αυτά της Ευρώπης.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ καμία αμφιβολία πως ο ελληνοχριστιανισμός ως Ελλάδα, ως Κύπρος, αλλά και ως διεκδικούμενη παλαιόθεν Βόρειος Ηπειρος, θα είχε άλλη πορεία και παρουσία στον κόσμο, εάν δεν επήρξετο η μοιραία στιγμή της πτώσης της Πόλεως. Της κατάληψης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς ακολούθησε ένα και πλέον αιώνα αργότερα η Κύπρος, όπου κατά το 1571 κατεκτήθη η Αμμόχωστος μετά από πολιορκία και ισχυρή, ηρωική αντίσταση των υπερασπιστών της. Αυτή η εξέλιξη, τουτέστιν η κατάληψη του έσχατου προπυργίου του χριστιανισμού και του ευρωπαϊκού πολιτισμού, μετέβαλε ουσιαστικά τη Μεσόγειο σε οθωμανικώς κυριαρχούμενη θάλασσα.

ΤΟ ΔΥΣΤΥΧΗΜΑ και για τη σύγχρονη εποχή συνίσταται στο γεγονός της απώλειας της Κωνσταντινούπολης για δεύτερη φορά με το ανθελληνικό πογκρόμ της όης Σεπτεμβρίου 1955 κρατικά ενορχηστρωμένων Τούρκων εθνικιστών και όχλου μεταφερθέντος από την Ανατολή, όπως και τα επακόλουθα γεγονότα εις βάρος του ελληνοχριστιανισμού το 1964, στιγμές που έφεραν βιαίως και άνευ αντιστάσεως ή απαντήσεως το τέλος ενός για αιώνες ακμάζοντος ελληνοχριστιανισμού στη Μικρά Ασία.

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ και δη άνευ απαντήσεως από το ελληνικό κράτος στις προκλήσεις και βιαιότητες της Αγκυρας, η Τουρκία αποθρασύνθηκε θεωρώντας πως ενεργεί άνευ κόστους, πράγμα που την ενθάρρυνε να επιχειρήσει και να επιτύχει την εισβολή του Αττίλα στην Κύπρο το 1974 με στρατιωτική κατοχή μέρους της μεγαλονήσου, ενώ ταυτοχρόνως έθεσε επιθετικά επισήμως η Αγκυρα και θέμα Αιγαίου, με στόχο την αναθεώρηση των διεθνών συνθηκών Λωζάννης και Παρισίων, που διέπουν τις σχέσεις της Ελλάδος με την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Η ΑΠΩΛΕΙΑ της Κωνσταντινουπόλεως λειτουργεί διαχρονικά ως τραυματική εμπειρία για τον ελληνοχριστιανισμό, που δεν μπόρεσε και δεν θέλησε ποτέ να την υπερβεί παρά την εξοικείωση με το γεγονός της κρατικά οργανωμένης πληθυσμιακής τουρκοποίησης της και της απολύτως σε μια σχεδιασμένη προς ταύτα πολιτική στρατηγική της Αγκυρας αλλοίωσης του κοινωνικοπολιτισμικού υποβάθρου της Πόλης.

* Ο Χριστόδουλος Γαλλουριδής είναι καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής, κοσμήτορας Σχολής Διεθνών Σπουδών, Επικοινωνίας και Πολιτισμού στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και διευθυντής του Κέντρου Ανατολικών Σπουδών.

Του ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Κ. ΓΑΛΛΟΥΡΙΔΗ*

Οι αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας που ακολούθησαν στέρψαν το ελληνικό έθνος από της συμμετοχής του στην Αναγέννηση και τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, περιόρισαν εδαφικά, πολιτικά και πολιτιστικά την επιρροή του στον κόσμο

